

CZU 371.212.72:159.942.5

ANXIETATEA CA FACTOR DETERMINANT AL INSUCCESULUI ȘCOLAR

Maria CORCEVOI, *lector universitar, doctor,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Moldova*

Abstract. *School success is a key predictor of future success in life, and students with psychological problems are at a significant disadvantage in terms of school success if they do not receive adequate assistance. Currently, the phenomenon of anxiety is common in students. This phenomenon, in the school environment, has a negative impact on diminishing interest in*

school activities, resulting from the environments obtained during lessons. In this study we set out to highlight the fact that anxiety is a determining factor in school failure.

Keywords: *anxiety, school failure, student.*

Perioada de la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI a fost marcată de importante schimbări la nivel micro și macrosocial, care și-au pus amprenta asupra contextelor în care indivizii cresc și se dezvoltă (familie, sistem educațional, comunitate, sistem economic, politic și cultural), precum și asupra societății în ansamblul ei.

Pe fondul schimbărilor sociale globale, școala contemporană este marcată de transformări profunde în ceea ce privește misiunea și finalitățile educației, strategiile și tehnologiile instructiv-educative și formative, precum și climatul general din instituțiile de învățământ, ea trebuind să răspundă provocărilor impuse de procesele globalizării, intensificării tehnologiilor informaționale și de comunicare sau proliferării societății bazată pe cunoaștere (care cere, pe lângă achizițiile teoretice, un fond complex de competențe practice). Deși, în context mondial și european, cele mai multe sisteme de învățământ au făcut progrese notabile în ceea ce privește reorganizarea în acord cu noile exigențe, apar încă o serie de fenomene negative, precum: insuccesul școlar (mergând de la forme ușoare până la eșecul școlar total), scăderea interesului pentru școală, abandonul școlar, violența în mediul școlar etc. (8). Actualmente, fenomenul anxietății este des întâlnit la elevi. Acest fenomen, în mediul școlar, are un impact negativ de a diminua interesul pentru activitățile școlare, reușit din mediile obținute la examenul de bacalaureat. În acest studiu ne-am propus să studiem, atât la nivel teoretic, cât și practic impactul anxietății asupra reușitei școlare la elevi (7). Problema anxietății tot mai frecvent devine subiect de cercetare în cadrul științelor contemporane cum, ar fi: medicina, fiziologia, filosofia, sociologia, psihiatria și psihologia. În psihologie, problema anxietății a suscitat interesul multor cercetători, și anume: A. Adler, S. Freud, R. Cattell, C. Ciofu, I. Holdevici, I. Mitrofan, I. Pavlov, P. Popescu-Neveanu, C. Rogers, V. Suvorova, U. Șchiopu, A. Zaharov ș. a (6, p. 3). Necesitatea studierii complexe și aprofundate a anxietății este foarte importantă, atât pentru descoperirea esenței acestui fenomen, cât și pentru înțelegerea ulterioară a particularităților de dezvoltare a sferei emoționale și a personalității copilului. Anume anxietatea stă la baza multor dificultăți psihologice având un impact negativ asupra dezvoltării armonioase a copiilor.

Există partea bună și partea rea ale anxietății. Uneori, anxietatea are parte de critici injuste nemeritate. La fel ca în cazul alcoolului, mâncării fast-food și jocurilor de noroc, orice lucru rămâne inofensiv doar câtă vreme ai parte de el cu moderație – iar anxietatea nu face nici ea excepție. De fapt, o anumită doză de anxietate poate fi utilă. Cantitatea de anxietate ar trebui să fie, ca să zicem așa, nici prea-prea, nici foarte-foarte. De asemenea, îmbunătățește performanța fizică și mentală, combate oboseala și îi motivează pe oameni să facă lucruri pe care altfel ar evita să le facă. Prin diferitele sale manifestări fizice, anxietatea joacă un rol important în comunicare. Poate transmite cuiva că ne simțim inconfortabil, emoționați sau chiar că ne temem. Fără a spune un cuvânt, poate comunica „Am nevoie de puțin spațiu” sau „Nu-mi convine ce spui sau ce faci”. Poate fi adevărat (și util) mai ales pentru membrii unor grupuri culturale care nu se simt prea confortabil la ideea de a da glas temerilor și emoțiilor în fața unor oameni din afara rețelei lor sociale închise. Anxietatea poate comunica, de asemenea, interes și atracție față de o altă persoană. Un bărbat a cărui voce tremură ori de câte ori se află în preajma unei femei atrăgătoare sau o adolescentă care chicotește, evită contactul vizual și roșește în prezența unui potențial partener pentru bal sunt exemple de prim rang. Problema constă în faptul că e dificil să definești care e cantitatea potrivită de anxietate. Cantitatea optimă pentru cineva poate face pe altcineva să se închidă în sine. Indiferent de situație, anxietatea e un lucru bun, dacă poți găsi echilibrul necesar (2, p. 14).

Se spune că spărgătorul de bănci Willie Sutton, întrebat fiind de ce a jefuit bănci, ar fi răspuns: „Pentru că acolo sunt banii”. În mod similar, când cineva se întreabă de ce ar fi școala cadrul ideal în care să ne ocupăm de sănătatea mentală a tinerilor, putem răspunde: „Pentru că acolo sunt copiii”. Într-adevăr, școala este principalul loc în care, în mod obișnuit, tinerii care se ciocnesc cu probleme și primesc asistență (de exemplu, consiliere școlară – 25%). Succesul școlar este un predictor-cheie pentru succesul ulterior în viață, iar elevii cu probleme psihologice se află într-un dezavantaj important în ceea ce privește succesul școlar, dacă nu primesc asistența adecvată (3, p. 10) Actul predării-învățării-evaluării se realizează în contextul unor atitudini și relații între dascăl-elevi, elevi-elevi, elev-clasa de elevi. Asemenea interacțiuni determină un climat psiho-social în cadrul lecțiilor care poate favoriza sau defavoriza optimizarea predării și învățării. Îndemnul adresat în urmă cu două secole de Jean Jacques Rousseau „începeți dar prin a vă cunoaște copiii” se află și astăzi la temelia educației. Pornind de la „începeți dar prin a vă cunoaște copiii” putem constata faptul că nu de puține ori dascălul își orientează atenția și explicațiile spre unii elevi și îi ignoră pe alții, că înlesnesc participarea activă a unor elevi și o descurajează pe a altora, acordând o atenție mai mare elevilor buni, în timp ce elevii slabi nu sunt luați în seamă, intervievați despre starea lor, despre anxietățile pe care le simt în procesul învățării (1, p. 265). Elevii anxioși pot părea tensionați și nervoși, „foarte încordați” și incapabili să se relaxeze. Ei pot pune multe întrebări despre temele pe care le primesc, din cauza anxietății legate de faptul că ar putea să nu se descurce la test, să ia note proaste și așa mai departe. Ei pot manifesta obiceiuri nervoase, cum ar fi rosul unghiilor sau trosnitul degetelor. Își pot exprima permanent îngrijorarea în timpul discuțiilor din clasă sau pot să manifeste angoasă în legătură cu diverse subiecte, de la temeri privind siguranța personală și până la teama de eșec sau chiar îngrijorări cu privire la mediu. Performanța lor școlară și notele pot avea de suferit din cauza preocupării lor constante față subiectele producătoare de anxietate (3, p. 112).

Anxietatea dezvoltată în școală, prin judecăți manifestate în timpul unei sensibilități afective sau vulnerabilități, poate inhiba dorința de exprimare a cunoștințelor asimilate. De asemenea, sistemul școlar prin exigențele programelor, calitatea profesionalismului cadrelor didactice sau modalitatea de realizare a obiectivelor formativ-educative, în funcție de modalitatea de aplicare a acestora, ca factori ai reușitei școlare, pot cauza anxietate școlară, în sensul că implementarea dură, rece a obiectivelor formativ-educative sau metodele de predare-evaluare severe pot determina apariția anxietății sociale la unii elevi. Factorii ce pot influența negativ elevul și conduce către eșec școlar sunt, după cum apreciază Tiberiu Rudică, sub- și supraaprecierea capacităților reale ale elevului, dezacordul asupra motivațiilor conduitei elevului și conflictele individuale în cadrul clasei de elevi (apud, 7, p. 12). Statistic, fobia școlară este mai frecventă la copiii singuri la părinți, cu o vârstă cuprinsă între cinci și treisprezece ani. Este legată de mai mulți factori: anxietatea de despărțire, o depresie în legătură cu școala (de exemplu: un elev strălucit după ce a suferit o boală și a fost nevoit să lipsească o perioadă de la școală, nu suportă o așa-zisă „înjosire” ca nu mai este la zi cu clasa), o perturbare a personalității sau atitudine nepotrivită și inconștientă a unor părinți care încearcă să-și țină copilul acasă pentru a-i ajuta la diverse activități (9). Manifestările tulburării anxioase depind și de vârsta elevului. De exemplu, copiii anxioși au tendința de a se plânge de probleme fizice (dureri de stomac, dureri de cap) și pot cere să meargă acasă sau la cabinetul medical. Copilul poate chiar să mimeze o problemă medicală pentru a evita stresul pe care îl simte în clasă sau anxietatea elevului poate cauza o reacție psihosomatică (minte-corp) care se manifestă prin simptome fizice reale. Deși plângerile de afecțiuni fizice din cauza anxietății sunt mai obișnuite la copiii mai mici, ele pot ridica probleme și la adolescenți și pot reflecta o varietate de tulburări anxioase (3, p. 110). Dacă anxietatea produce perturbări persistente și grave în zone majore ale vieții, atunci probabil că reprezintă o pro-

blemă. Așadar, ce înseamnă o „perturbare gravă”? Depinde de persoană. Cu toții reacționăm diferit la diferite tipuri și niveluri de stres și anxietate. De exemplu, dacă o profesoară e îngrijorată în privința posibilității ca elevii săi să nu întrunească standardele de performanță ale școlii în luna următoare și, în consecință, se confruntă cu câteva nopți de insomnie, atunci probabil că aceasta va fi considerată mai degrabă ca o neplăcere temporară. Totuși, dacă aceeași profesoară are în permanență probleme cu somnul, fapt care o face să primească un avertisment pentru că vine târziu la serviciu, sau dacă se confruntă cu o creștere a iritabilității, care duce la mai multe certuri între ea și soțul ei, atunci probabil că problema necesită atenție. Nu înseamnă că are o „patologie”, că e „bolnavă” sau „ne bună”; poate însemna, pur și simplu, că are nevoie de puțin ajutor suplimentar pentru a face față chinurilor normale ale vieții. Acest ajutor ar putea însemna să discute cu un consilier, un prieten, un membru al familiei, un lider religios/spiritual, să meargă să se plimbe de câteva ori pe săptămână sau să citească o carte de dezvoltare personală, cum este aceasta (2, p. 15).

În acest studiu se examinează frecvența prin care anxietatea este unul din factorii primordiali ai eșecului școlar, dar și se evidențiază impactul negativ al anxietății asupra elevilor.

Scopul cercetării: Studiul de față își propune să delimiteze relația *anxietate-reușită școlară* în rândul subiecților din mediul școlar.

Ipoteza cercetării:

Presupunem că în rândul elevilor care înregistrează indicatori scăzuți în ceea ce privește reușita școlară se regăsește fenomenul de anxietate.

Metode, procedee și tehnici de cercetare:

Scala de anxietate (Spillberger), iar evaluarea reușitei școlare prin metoda catalogului. Datele obținute au fost prelucrate statistic prin calcularea coeficientului Spearman.

Baza experimentală a cercetării: în studiul nostru, în funcție de scopul și designul cercetării, am stabilit un eșantion inițial de cercetare format din 45 de elevi, cu vârste cuprinse între 16 și 18 ani, provenind atât din mediul urban, cât și din mediul rural, studii în clasele X-XII din cadrul Liceului Teoretic „V. Alecsandri” mun. Bălți.

Pentru analiza ipotezei am analizat variabilele: nivel anxietate și media școlară.

Tabelul 1. Rezultatele corelației variabilei

		nivel_anxietate	media_școlară
nivel_anxietate	Pearson Correlation	1	-,454**
	Sig. (2-tailed)		,002
	N	45	45
media_școlară	Pearson Correlation	-,454**	1
	Sig. (2-tailed)	,002	
	N	45	45

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Am obținut un $r = -0,45$, $p = 0,002$

Se constată că apare o inversare a clasamentului, corelația având semn negativ, ceea ce semnifică faptul că mediei școlare mari îi corespunde un nivel mai mic al anxietății, iar mediilor semestriale ale elevilor mici le corespunde un nivel mai înalt al anxietății

Ipoteza conform căreia *presupunem că în rândul elevilor care înregistrează indicatori scăzuți în ceea ce privește reușita școlară se regăsește fenomenul de anxietate*, s-a confirmat, în sensul că putem afirma că există o relație puternică între anxietatea și insuccesul școlar a elevilor.

Anxietatea dezvoltată în școală, prin judecăți manifestate în timpul unei sensibilități afective sau vulnerabilități, având un mare aport, conform coeficientului de corelație ridicat, în inhibarea dorinței de exprimare a cunoștințelor asimilate, a dezvoltării multilaterale cu

scopul reușitei școlare. Astfel, am concluzionat din experimentul constatativ al prezentei cercetări că există o relație puternică, invers proporțională, între anxietatea elevilor și reușita școlară a acestora, fenomen demonstrat statistic prin Corelația Pearson, ceea ce subliniază și confirmă încă o dată literatura de specialitate analizată și expusă în partea teoretică a ei.

Experiențele școlare au ocupat un loc important în studiile de specialitate, ca surse potențiale de anxietate. O parte din atenție a fost focalizată asupra rolului anxietății în fobiile școlare, dar cele mai multe studii au luat în considerare cauzele acesteia și efectele pe care ea le are în performanța școlară. Astfel, Lebovici (1972) descrie fobia școlară ca o nevroză fobică a copilăriei, având la bază o inhibiție anxioasă ce-l îndepărtează pe copil de școală. Dacă această teamă de școală este însoțită de dascăli autoritariști și de presiunea familiei, atunci ea poate să se transforme în anxietate-trăsătură (Kulcsar, 1978) (10). În acest context, atragem atenția cadrelor didactice spre dezvoltarea inteligenței emoționale la elevi, astfel încât aceștia să își poată gestiona emoțiile spre a îndepărta insuccesul școlar. Reformulând cele zise de Aristotel, dar, cu referire la anxietate: „Să știi să trăiești anxietatea în raport cu ce ori cu cine trebuie, cât trebuie, când trebuie, pentru ceea ce trebuie și cum trebuie – nu este deloc ușor”.

Bibliografie:

1. Botezatu L. Reușita școlară – premise. În: Revista Columna, nr. 3, 2014. 259-267 p.
2. Bret A. Moore (trad. Petria Cătălina) Cum să-ți controlezi anxietatea București: Ed. TREI, 2016. 256 p.
3. Dikel W. (trad. Andronache D.) Sănătatea mentală a elevului Ghid pentru personalul didactic. București: Ed. TREI, 2015, 411 p.
4. Eckersley J. (trad. Chircea B.) Copilul anxios. Prahova: Ed. Antet, 2006. 152 p.
5. Kennedy-Moore E., Lowenthal M. (trad. Ulici A.). Educație inteligentă pentru copii inteligenți. Cum să dezvoltăm potențialul real al copiilor noștri. București: Editura LITERA, 2016. 366 p.
6. Loșii E., Racu I. Anxietatea școlară la preadolescenți. În Revista Psihologie, 3, 2011. 3-8 p.
7. Otomega Iu. Efectul fenomenului de anxietate socială asupra reușitei școlare la adolescenți. În: Revista Psihologie 1-2, 2015. 11-18 p.
8. Tufeanu M. Subrealizarea școlară a adolescenților contemporani în contextul schimbării sociale. Teză de doctor în psihologie, Chișinău, 2015.
9. http://www.sfatulmedicului.ro/Fobiile/fobie-sau-esec-scolari_62
10. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/2.Aspecte%20psihologice%20ale%20anxietatii%20la%20adolescenti.pdf